

Exposició “El sexe a l’època romana”

Del 17 de juliol al 29 de setembre de 2013

Museu Nacional Arqueològic de Tarragona
Plaça del Rei, 5.
43003 Tarragona

Roda de premsa de presentació de l’exposició: Dimarts 16 de juliol a les 12 h.

Inauguració: 16 de juliol a les 19:30.

Horaris:

Laborables de 9:30 a 20:30 h

Diumenges i festius de 10 a 14 h

Dilluns: tancat

Arrenca a Tarragona la itinerància de l’exposició “El sexe a l’època romana”

Prostitució, adulteri, heterosexualitat, homosexualitat... La vida sexual dels antics romans era gaire diferent de la nostra? Tant les històries divines com les humanes estan plenes d’aventures amoroses, estratègies de seducció, passions, transgressions, enganys i desenganys.

Les pintures i els objectes ens parlen de desinhibició i desenfrenament, però sabem que també hi havia tabús i doble moral. L’exposició **El Sexe a l’època romana** ens desvetlla ara els aspectes més íntims de la vida dels romans des de la República fins al segle IV, a través d’una selecció de peces procedents de les col·leccions catalanes i dels textos llatins més suggeridors.

La mostra, adreçada essencialment a un públic adult, es divideix en cinc grans àmbits. El primer, **Sexe i matrimoni**, està dedicat a les relacions entre homes i dones, la seva evolució a través del temps i la posició de corrents filosòfics com l’epicureisme i l’estoïcisme enfront de les relacions sexuals i el matrimoni. El segon, **Sexe, seducció i bellesa** ens parla de l’atracció física i dels recursos que es podien utilitzar per seduir la persona desitjada. El tercer, **Pràctiques sexuals**, descriu les diverses formes de gaudir del sexe documentades a la societat romana, i la consideració que se’n tenia. Seguidament, el visitant es trasllada del món dels homes al món dels déus. I és que la **Sexualitat divina**

servia com a pretext per justificar la vida sexual dels humans. Júpiter, Venus, Cupido, Hermafrodit, Príap i Bacus tenien les seves estratègies de seducció, les seves aventures, i els seus enganys i desenganys. Finalment, l'exposició es trasllada a **Les pràctiques sexuals fora del matrimoni**, incidint en les múltiples relacions que es podien entaular fora de la parella legalment establerta, ja fos amb persones del mateix gènere, amb persones que cobraven per practicar el sexe o fins i tot amb animals.

Al llarg de la mostra, el visitant es trobarà acompanyat en tot moment dels autors clàssics. Els consells d'Ovidi, de Sèneca, de Plaute o de Suetoni serveixen per contextualitzar les peces que s'hi exposen: objectes de tipus religiós o amb finalitat ritual, elements de la vida quotidiana, peces de l'àmbit públic i de la intimitat domèstica. Peces com la "Venus de Badalona", el "Vas de Bìlbilis" (Calatayud), el "Fal·lus de Sasamón", el *Tintinabulum*-lampadari – amb la representació de Príap– o la representació antropomorfa d'un fal·lus, procedents de Tàrraco o l'extens conjunt de llànties eròtiques, cridaran l'atenció del visitant ja sigui per la seva bellesa o per la seva explicitat... unes peces que, juntament amb els textos llatins, ens parlen de la vida íntima dels antics romans. En la presentació a Tarragona, l'exposició s'inicia amb la presència d'un carreu de pedra lumaquèl·lica, procedent de les pedreres properes a la ciutat, que té esculpit en una de les seves cares un fal·lus i que formaria part d'una construcció de la ciutat.

El sexe a l'època romana és la primera exposició de producció pròpia d'Arqueoxarxa, que té com a principal objectiu potenciar la capacitat d'apropament del patrimoni arqueològic català a tothom. A l'exposició, liderada pel Museu de Badalona, s'hi poden veure, combinant originals i rèpliques, una vuitantena de peces procedents de diferents col·leccions arqueològiques de tota Catalunya.

L'exposició arriba a Tarragona precedida d'un gran èxit de visitants al Museu de Badalona, on va ser presentada per primer cop aquesta passada primavera.

Durant els propers anys, l'exposició visitarà els museus membres de l'Arqueoxarxa: Museu de Gavà, Museu de la Noguera, MAC Empúries, Museu i poblat de Ca N'Oliver, Museu Comarcal de l'Urgell, Museu Arqueològic Comarcal de Banyoles, Museu Salvador Vilaseca de Reus, MAC-Barcelona, MAC-Girona. I també el Museu de Granollers i Museu de Mataró.

TEXTOS DE L'EXPOSICIÓ

La vida sexual a l'època romana és ben coneguda gràcies als testimonis que han arribat als nostres dies, ja siguin textos, representacions visuals o peces de diferents tipus que es conserven integrades a l'arquitectura i, sobretot, en els museus.

Així, són famosos els anomenats *gabinets secrets* d'alguns museus, com el de Nàpols, que reuneixen obres molt explícites, sovint veritablement pornogràfiques, que aporten molta informació sobre les pràctiques sexuals a l'antiga Roma.

També a Catalunya es conserven peces relacionades amb el món del sexe a l'època romana. Es tracta tant de representacions artístiques, d'objectes de tipus religiós o amb finalitat ritual, com d'elements utilitaris de la vida quotidiana; tant de peces de l'àmbit públic, com de la intimitat domèstica.

Des de l'Arqueoxarxa, que agrupa els principals museus d'arqueologia i jaciments museïtzats de Catalunya, s'ha cregut interessant donar a conèixer l'univers sexual de l'època romana a través de les peces que conserven els museus que la integren i, amb l'ajut de textos d'autors llatins, posar al descobert els aspectes més íntims de la vida dels romans des dels temps de la República fins a l'oficialització del cristianisme al segle IV.

SEXE I MATRIMONI

La societat romana concebia el matrimoni com a reconeixement de la relació estable entre ciutadans. Era monògam i tenia com a única finalitat la procreació i el manteniment de l'estructura social a partir del nucli familiar.

Inicialment era un dret reservat als patricis, fins que el 445 aC la *lex Canuleia* va permetre el matrimoni entre patricis i plebeus.

Sovint, i sobretot entre les classes altes, era un pacte de conveniència entre famílies en el qual s'ignoraven els lligams afectius i l'atracció física, imprescindibles per assolir unes relacions íntimes satisfactòries.

D'altra banda, tot i que la moral oficial es va mantenir al llarg del temps, a la pràctica, el matrimoni es va reconèixer cada vegada més com una relació basada en la complicitat de la parella, en què tots dos membres havien de trobar satisfacció.

SEXE, SEDUCCIÓ I BELLESA

La societat romana era extraordinàriament activa pel que fa a la sexualitat. Nombroses referències literàries al·ludeixen tant a l'atracció física com a la conducta que ha d'encendre l'espurna i fer possible la relació sexual entesa com a plaer. Un altre testimoni d'aquest aspecte és el culte a Venus, deessa de la bellesa, l'amor i la fertilitat, que amb el temps, també va tenir un vessant que la identificava amb la passió i el plaer sense límits.

Al segle I aC es comença a donar una expressió de l'amor més oberta. La poesia de Catul és un exemple d'aquesta tendència: *Juveni, si els teus ulls de dolça mel / em fos permès besar-los sense fre, / fins a tres-cents mil cops els besaria, / i no crec que arribés mai a tenir-ne / prou, encara que el feix dels meus petons / arribés a ésser espès com les espigues.*

Però és Ovidi qui, en la seva obra *Ars amandi*, de l'any 2 aC, plasma el canvi de mentalitat i explicita que la parella, tant l'home com la dona, ha de gaudir del sexe amb complicitat: *que no cessin les paraules suggeridores ni els dolços murmuris; que no faltin, mentre dura el joc, aquelles expressions pujades de to que us exciten.* I així, Ovidi plantejarà la seducció com un món d'enganys i d'estratègies, en què hi entren l'actitud i l'enginy, i posarà de relleu que, en la societat imperial, el joc de la seducció era un exercici altament sofisticat.

PRÀCTIQUES SEXUALS

El sexe es concebia al voltant de la penetració, amb l'home jugant el rol actiu, un paper que havia de mantenir tant en les relacions anals com en el sexe vaginal. Hi ha documentades nombroses posicions, però es pot prendre com a exemple de dominació masculina la del missioner, amb l'home situat de cara a la dona i damunt d'ella.

D'altra banda, també està igualment ben documentada la posició contrària, en què la dona es col·locava damunt l'home com si l'estigués cavalcant. Marcial en dóna testimoni quan diu que *els esclaus frigis es masturbaven darrere la porta cada vegada que l'esposa d'Hèctor cavalcava sobre el seu marit.* Ovidi també en parla, tot i que contradiu Marcial pel que fa a l'esposa d'Hèctor: *la que sigui petita, millor que faci de cavalcadora. L'esposa tebana, com que era massa corpulenta, mai*

no cavalcà sobre Hèctor. Però, a banda de la penetració, es practicaven altres formes de relacions sexuals, en general molt mal considerades per la societat.

SEXUALITAT DIVINA

L'antropomorfisme dels déus romans, com la dels grecs, és el tret més característic de la mitologia clàssica: els déus es representen amb aparença humana, estan subjectes a les pulsions pròpies de l'ésser humà i, d'aquesta

manera, es poden fer servir com a model i justificació de determinats comportaments. L'àmbit sexual no serà una excepció i les històries divines, com les humanes, estaran plenes d'aventures amoroses, estratègies de seducció, passions, transgressions, enganys i desenganys.

Júpiter, déu màxim del panteó romà, serà un dels exemples més clars dels efectes del desig; el culte a Venus, model de bellesa, buscarà l'amor i la fertilitat, però també celebrarà el plaer sexual; el seu fill Cupido serà qui decidirà els enamoraments, sempre al marge de la raó; Hermafrodit, també nascut de Venus, reunirà els atributs sexuals masculins i femenins en un sol cos; Príap, amb el seu fal·lus gegant, simbolitzarà la fertilitat de la naturalesa; i Bacus, aportarà l'embriaguesa que obrirà la porta als plaers desenfrenats del seu seguici.

EI SEXE FORA DEL MATRIMONI

En la societat romana, les relacions sexuals fora del matrimoni rebien diferent consideració segons qui fossin els seus protagonistes. En aquest sentit, l'enorme permissivitat de què gaudien els homes per mantenir relacions amb persones de condició social inferior –esclaus, esclaves, prostitutes-, contrasta amb la rotunda prohibició de mantenir-les o d'intentar-ho, amb persones que tenien la consideració de ciutadanes: *ningú no és prou per a privar ningú del dret d'anar pel carrer. Mentre no facis camí per terreny vedat, mentre t'abstinguis de casada, de vídua, de verge, de joves i de noiets de casa bona, estima qui vulguis* (Plaute).

Un altre element de contrast era la profunda desigualtat entre homes i dones, ja que aquestes podien ser durament castigades per les mateixes aventures que els homes es permetien sense haver de témer cap conseqüència: *si sorprenguessis la teva dona en adulteri, podries matar-la impunement, sense judici. Però ella, si tu cometessis adulteri o tu haguessis estat induït a cometre'n, no gosaria tocar-te, ni en té dret* (Aule Gel·li).

ACTIVITATS

Visites guiades a l'exposició

Diumenges 21 de juliol, 4 i 18 d'agost i 1, 15 i 29 de setembre, a les 12 h.
Adreçades al públic general (preu inclòs amb l'entrada del Museu).
Informació i reserves: 977 25 15 15 / 977 23 62 09
mnat@gencat.cat / www.mnat.cat

Conferències

Dimecres 18 de setembre de 2013

Amor i sexualitat a Roma

A càrrec d'Alfonso Cuatrecasas, doctor en Filologia Clàssica

Dimecres 25 de setembre de 2013

El sexe a través dels textos clàssics

A càrrec de Carolina Altolaquirre, llicenciada en Filologia Clàssica

Dijous 26 de setembre de 2013

Cellae meretrices. El negoci del sexe a Pompeia

A càrrec de Joaquín Ruiz de Arbulo, catedràtic d'arqueologia de la URV

Les conferències tindran lloc a la Sala d'actes del Museu Nacional Arqueològic de Tarragona (Plaça del Rei, 5), a les 19 h.

Jornades de portes obertes

Diumenges 18 d'agost, 22, 28 i 29 de setembre

Horari de l'exposició: de dimarts a dissabte de 9:30 a 20:30 h i diumenges de 10 a 14 h. Dilluns: Tancat.

Museu Nacional Arqueològic de Tarragona. Plaça del Rei, 5. 43003 Tarragona

Tel. 977 25 15 15 / 977 23 62 09

mnat@gencat.cat

www.mnat.cat

www.arqueoxarxa.cat

ÍNDEX DE FOTOGRAFIES

1. **Dona cavalcant l'home.** *Casa del Centenario.* Pompeia
2. ***Tintinnabula* amb forma de fal·lus**
Primera meitat del segle I dC
Bronze
Sasamón (Burgos)
Museu d'Arqueologia de Catalunya-Barcelona, 2715
3. **Vas ritual (*rython*) en forma de fal·lus, amb una escena d'acoblament emmarcada per dues figures dempeus: ell, mig incorporat, practica una penetració vaginal per darrere (*coitus a dietro*), i ella, agenollada, es recolza amb els braços al coixí.**
Segle II-I aC
Terra sigillata itàlica
Emporiae (Empúries). Necròpolis
Museu d'Arqueologia de Catalunya-Empúries, 1212
4. **Venus de Badalona**
Segle I dC
Marbre de Carrara
Baetulo (Badalona)
Museu de Badalona, 3276
5. **Llàntia amb escena de fel·lació o irrumació: home assegut en un tamboret i dona de genolls fent-li una fel·lació.**
Segle I dC
Ceràmica
Emporiae (Empúries)
Museu d'Arqueologia de Catalunya-Empúries, 10514
6. **Gerra amb quatre nanses i la decoració aplicada d'un fal·lus sota el broc**
Mitjan segle I dC
Ceràmica
Tarraco (Tarragona)
Museu Nacional Arqueològic de Tarragona, PME-396-6
7. **Representació antropomorfa d'un fal·lus**
Segles I-II dC
Marbre
Tarraco (Tarragona)
Museu Nacional Arqueològic de Tarragona, 518
8. **Llàntia amb escena d'acoblament anomenada acrobàtica: ell la penetra de genolls mentre que ella, estirada, té la cama dreta sobre l'espatlla d'ell.**
Primera meitat del segle I dC
Ceràmica
Procedència desconeguda
Museu Nacional Arqueològic de Tarragona, 4003

9. **Lampadari amb figura de Príap**
Segle I aC
Bronze
Tarraco (Tarragona)
Museu Nacional Arqueològic de Tarragona, 542

10. **Carreu encoixinat amb fal·lus esculpit en un dels angles, procedent de l'àrea de les termes públiques del carrer de Sant Miquel.**
Segles I-III dC
Pedra del Mèdol/soldó
Tarraco (Tarragona)
Museu Nacional Arqueològic de Tarragona, 45233

11. **Cartell exposició**

CRÈDITS DE L'EXPOSICIÓ

Organització

Arqueoxarxa. Xarxa de Museus i Jaciments Arqueològics de Catalunya

Direcció

Museu de Badalona

Comissariat

Joan Mayné, Esther Gurri

Coordinació

Mireia Forasté, Francesca García, Anna M. Garrido, Pepita Padrós

Guió i documentació

Esther Gurri

Recerca dels textos llatins

Carolina Altolaquirre

Textos

Margarida Abras

Disseny gràfic

Albert Navarro

Rèpliques

Artesanos del Arte

Kypsela

Realització i muntatge

Laboratorio Pluscolor

Audiovisual

Dortoka Disseny

Procedència de les peces

Museu d'Arqueologia de Catalunya - Barcelona

Museu d'Arqueologia de Catalunya - Girona

Museu d'Arqueologia de Catalunya - Empúries

Centre d'Arqueologia Subaquàtica de Catalunya (MAC)

Museu Nacional Arqueològic de Tarragona

Museu de Badalona

Institut Municipal de Museus (IMM), Reus

Museu de Granollers

Museu de Mataró

Museu de Gavà
Museu Diocesà i Comarcal de Lleida

Amb el suport de

Direcció General d'Arxius, Biblioteques, Museus i Patrimoni. Generalitat de Catalunya.

Museu d'Arqueologia de Catalunya (MAC)

PRESENTACIÓ A TARRAGONA

Museu Nacional Arqueològic de Tarragona

Direcció

Francesc Tarrats Bou

Adaptació i coordinació:

Pilar Sada

Col·laboració:

Montserrat Perramon

Josep Anton Remolà

Traducció dels textos:

Veronica Lambert (anglès)

David Lenoir (francès)

Montserrat Perramon(MNAT) (castellà)

Cori Ribó(MNAT) (castellà)

Adaptació grafisme i suport informàtic:

Luis Herrero

Gemma Jové

Muntatge

Museu Nacional Arqueològic de Tarragona

Museu de Badalona

Laboratorio Pluscolor, SL

Amb la col·laboració de:

Digital Color

Fusteria Prabe

Pintures Grau

Successors de J. Moncunill, SL

Amb el suport de

Diputació de Tarragona